

یادداشت

ریل گذاری جدید در مناسبات ایران و جمهوری آذربایجان

تحلیلگر مسائل بین‌الملل

روزهای پایانی اردیبهشت، شاهین مصطفی اف معاون نخست وزیر و رئیس کمیسیون مشترک اقتصادی ایران و جمهوری آذربایجان، در سفر به تهران با رئیس جمهور، رئیس ستاد کل نیروهای مسلح و وزرای امور خارجه، نیرو، نفت و راه و شهرسازی دیدار و تبادل نظر کرد. انجام این سفر نماد اراده سیاسی مقامات ارشد دو کشور برای تقویت مناسبات و همچنین سطح بالای اعتماد میان طرفین بود. در این سفر شاهین مصطفی اف و علی اکبر محرابیان وزیر نیرو برای ادامه پروژه‌های برق رسانی و اجرای کارهای مربوط به انتقال بری به منطقه اقتصادی زنگه‌زور شرقی و جمهوری خودمختار نخجوان از طریق خاک ایران، به تفاهم رسیدند. تکمیل ساخت و بهره برداری از نیروگاه‌های برقیایی قزاق‌قرین و قیز قلعه‌سی و نیروگاه‌های برقیایی در رودخانه ارس نیز در زمره توافقات طرفین بود. نکته مهم اینکه مقرر شد برق تولید شده در قره باغ- شهر آزاد شده جمهوری آذربایجان - از طریق ایران به نخجوان، ترکیه و کشورهای اروپایی صادر شود. انتظار می‌رود در آینده شرکت‌های ایرانی در ساخت نیروگاه‌های قره باغ و همچنین در ساخت مجتمع آموزشی و بیمارستان در قره‌باغ مشارکت داشته باشند. در دیدار شاهین مصطفی اف با جواد لوجی وزیر نفت، طرفین از همکاری‌های فی‌مابین به‌خصوص اجرای موفقیت آمیز پروژه انتقال و تبادل گاز ترکمنستان از طریق خاک ایران به آذربایجان و توسعه همکاری‌ها در بخش نفت و گاز رضایت داشتند. به همین علت، قرار شد در آینده نزدیک قرار دادهای جدیدی در زمینه توسعه میادین نفت و گاز در کشورهای اروپایی صادر شود. انتظار می‌رود در آینده شرکت‌های ایرانی در ساخت نیروگاه‌های قره باغ و همچنین در ساخت مجتمع آموزشی و بیمارستان در قره‌باغ مشارکت داشته باشند. در دیدار شاهین مصطفی اف با مقام آذربایجانی با رستم قاسمی وزیر راه و شهرسازی نیز درباره همکاری در حوزه‌های حمل و نقل و ترانزیت، صنعت، تجارت، سرمایه‌گذاری و توسعه همکاری‌های چندجانبه مذاکره شد. توافق در مورد تسریع در اجرای مفاد یادداشت تفاهم برای ایجاد ارتباطات جدید بین منطقه اقتصادی زنگه زور شرقی در آذربایجان و جمهوری خودمختار نخجوان از طریق خاک ایران و تکمیل ساخت پل‌ها در مدت یک سال نیز اتفاق مهم این نشست بود. علاوه بر این، قرار شد ساخت پل جدید خودرویی و عابر پیاده، بر روی رودخانه مرزی آستراچای و همچنین احداث پانه‌بان در شهر آسترای ایران، تا پایان سال جاری به اتمام برسد. پروژه بعدی احداث راه‌آهن پارس آباد- ایمیشلی خواهد بود. طرفین درباره مشارکت شرکت‌های ایرانی در بازسازی مناطق آزاد شده آذربایجان و اقدامات انجام شده در این زمینه نیز به‌طور مفصل گفت‌وگو کردند. افتتاح و بهره‌برداری از دو مرز جدید بین ایران و جمهوری آذربایجان در مناطق خداقرین و پارس آباد نیز رویداد مهمی است که مورد توافق قرار گرفت که در صورت انجام تأثیر مثبتی بر افزایش مبادلات تجاری خواهد داشت. در حال حاضر چهار مرز در سرحدات آستارا، جلفا، بیله سوار و پلدشت فعال است و تردد مسافر و خودرو از این مرزها انجام می‌شود. بر اساس آمار منتشره حجم مبادلات تجاری دو کشور در سال گذشته ۰٫۴درصد، در سال جاری ۲۰درصد و حمل و نقل جاده‌ای نیز ۰٫۴درصد افزایش یافته‌است. حجم مبادلات تجاری ایران و آذربایجان در سال ۲۰۲۱ بالغ بر ۴۴۰ میلیون و ۵۰۰ هزار دلار بود که میزان صادرات آذربایجان به ایران ۴۳ میلیون و ۲۸۷ هزار دلار و واردات از ایران نیز ۳۹۷ میلیون و ۵۳۳ هزار دلار بوده است. به گفته حسین امیرعبداللهیان وزیر امور خارجه در دیدار با شاهین مصطفی اف، مهابت فشرده سفرهای متقابل مقامات عالی رتبه نشان از پیشرفت روابط ایران و آذربایجان دارد. دیدار معاون نخست‌وزیر جمهوری آذربایجان با سردار سرلشکر پاسدار محمد باقری، رئیس ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران نیز نشانگر اعتماد طرفین به یکدیگر برای تقویت مناسبات دفاعی و امنیتی بود. در این دیدار همسایگان، فرصت‌آزشمندی برای تداوم تحولات راهبردی و نظامی بین دو کشور مورد بررسی قرار گرفت. رئیس ستاد کل نیروهای مسلح ضمن ابراز خرسندی از آزادسازی اراضی آذربایجان گفت: ایران همواره علاقه‌مند به توسعه روابط با آذربایجان است. در مجموع، رویکرد دولت سیزدهم مبتنی بر اولویت دادن به تقویت روابط با همسایگان، فرصت‌آزشمندی برای تداوم تحولات مثبت در روابط تهران- باکو ایجاد کرده و ریل گذاری جدید، می‌تواند منافع ملت‌های ایران و جمهوری آذربایجان را به‌خصوص در حوزه اقتصادی تأمین کند. آقای شاهین مصطفی اف نیز مورد اعتماد رئیس جمهور آذربایجان و فردی علاقه‌مند و باانگیزه برای ایجاد پیشرفت در مناسبات دو کشور است و از این بابت می‌توان به اجرای توافقات فی‌مابین امیدوار بود. با توجه به تحولات مثبت در مناسبات تهران و باکو، ممکن است همانند گذشته، برخی عوامل اقداماتی را به‌خصوص در فضای مجازی برای تحریک مناسبات دوستانه دو ملت، صورت دهند. انتظار است مسئولان ایران و جمهوری آذربایجان که به خوبی عوامل مغرب را می‌شناسند با درک حساسیت‌های یکدیگر و مراقبت از پیشرفت‌های حاصل شده در روابط فیما بین، مسیر توسعه مناسبات راهبردی را هموار سازند.

نکته

تاکید بر فعال شدن بانک‌اکو

معاون دیپلماسی اقتصادی وزارت امور خارجه بر اهمیت فعال شدن هرچه بیشتر بانک اکو تأکید کرد. مهدی صفری ظهر روز دوشنبه در حاشیه اجلاس معاونین وزرای خارجه کشورهای عضو سازمان اکو که به مدت دو روز در تهران برگزار شده است با تشریح اهداف برگزاری این نشست و پیشنهادهات ایران گفت: این نشست با محوریت گسترش تعاملات تجاری و اقتصادی بین کشورهای عضو برگزار شده است. وی با بیان اینکه سال گذشته حجم تبادلات تجاری بین ۱۰ کشور عضو حدود ۴۰ میلیارد دلار بوده است، گفت: این ظرفیت وجود دارد که این حجم مبادلات به ۵۰۰الی ۶۰۰ میلیارد دلار برسد. معاون دیپلماسی اقتصادی وزارت امور خارجه با تأکید بر اهمیت فعال شدن هرچه زودتر این سازمان در حوزه‌های تجارت و بازرگانی می‌کشورهای عضو تصریح کرد: در حال حاضر شاهد فعالیت بانک اکو هستیم ولی معتقد هستیم که باید این بانک را فعال‌تر کنیم تا روابط بانکی بین کشورها را پشتیبانی و اجرایی کند. مثلاً پروژه‌های خدمات فنی و مهندسی بین کشورهای عضو را افزایش دهد. این بانک در حال حاضر پروژه‌های کوچک بین سه کشور ایران، ترکیه و پاکستان را افزایش می‌کند در حالی که باید حوزه فعالیت آن بین تمامی کشورهای عضو گسترش پیدا کند.

آرامش مله

دکتر مصطفی اقلیما در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

«بی‌آیندگی»

مادر «بی‌اعتمادی»

امروز است

دولت امید به آینده را بین مردم بالا برد

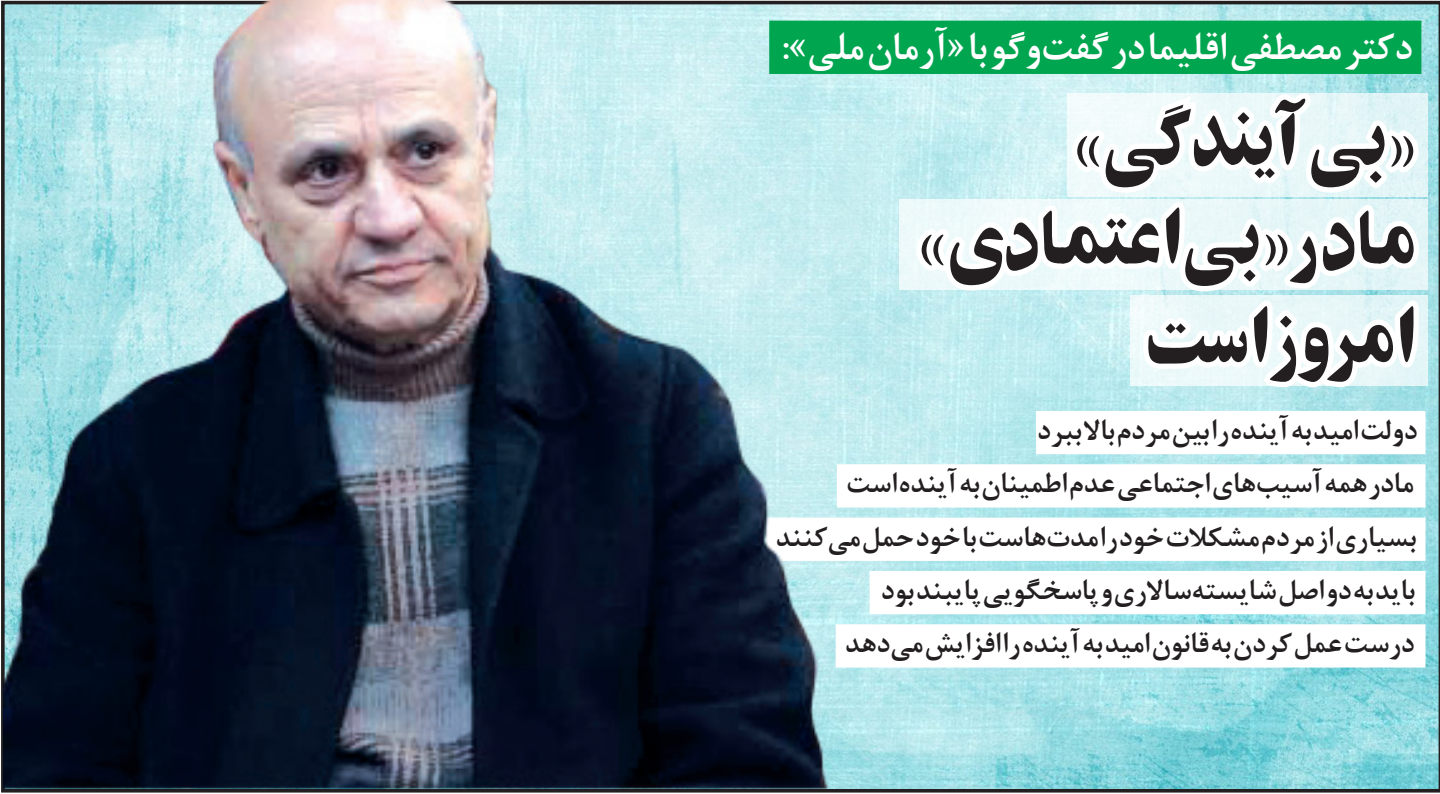
مادر همه آسیب‌های اجتماعی عدم اطمینان به آینده است

بسیاری از مردم مشکلات خود را مدت‌هاست با خود حمل می‌کنند

باید به دواصل شایسته‌سالاری و پاسخگویی پایبند بود

درست عمل کردن به قانون امید به آینده را افزایش می‌دهد

سه‌شنبه	armanmeli.ir	سال پنجم
۱۴۰۱۰۰۳۰۰۳	شماره ۱۲۸۲	۲۲ شوال ۱۴۴۳/۲۴ می ۲۰۲۲

آرمان ملی – احسان انصاری: عدم اطمینان نسبت به آینده چه پیامدهایی به همراه خواهد داشت؟ چگونه می‌توان امید به آینده را بین مردم افزایش داد؟ «آرمان ملی» برای پاسخ به این سؤالات با دکتر مصطفی اقلیما، جامعه‌شناس گفت‌وگو کرده است. دکتر اقلیما در این زمینه معتقد است: «مردم از مسئولان حرف نمی‌خواهند بلکه نگاه آنها به عملکرد مسئولان کشور است که به چه میزان در راستای مطالبات آنها حرکت می‌کنند. نکته دیگر اینکه هر مدیر در هر نهادی که روی کار می‌آید در ابتدا وعده‌هایی به مردم می‌دهد. با این‌وجود پس از مدتی نمی‌تواند به برخی وعده‌هایی که به مردم داده عمل کند و در نتیجه مردم به مرور زمان اعتماد خود را نسبت به برخی مدیران از دست می‌دهند. مدیرانی که تازه روی کار می‌آیند به شکلی رفتاری است که گویا قرار است اتفاقات مهمی در دوران مدیریت آنها رخ بدهد. با این‌وجود این مدیران پس از مدتی که با محدودیت‌ها و موانع جدی در مسیر خود مواجه می‌شوند به این نتیجه می‌رسند عمل به برخی وعده‌ها کار سختی است.» در ادامه ما حاصل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

◀ **عملکرد دولت‌ها به چه میزان در افزایش امید به بهبود وضعیت در آینده مؤثر است؟**

امید به آینده در یک جامعه به عوامل مختلفی بستگی دارد. اینکه امید به آینده در یک جامعه در یک پروسه زمانی و در چند دهه شکل می‌گیرد و نمی‌توان در کوتاه‌مدت دلایل آن را مورد

بررسی قرار داد. امروز کسی که پولدار است امید به ثبات اقتصادی در آینده ندارد. کسی که تحصیل می‌کند دغدغه پیدا کردن شغل مناسب را دارد و کسی که از دواج می‌کند، امید به این مسأله ندارد که بتواند از نظر اقتصادی زندگی خود را تأمین کند. در چنین شرایطی نمی‌توان خوشبین بود. به همین دلیل نیز اگر قصد داشته باشیم، کشور خود را از نظر امید به آینده با کشورهای دیگر مقایسه کنیم باید به این نکته توجه کنیم که کدام کشورها در وضعیت‌ی شبیه به ما زندگی می‌کنند. امروز مادر همه آسیب‌های اجتماعی بی‌اعتمادی و عدم اطمینان به آینده است. بی‌بی‌اعتمادی از نزدیکی و آشنایان آغاز می‌شود و در نهایت به ساختارهای مدیریتی جامعه می‌رسد. هنگامی که در محیط خانواده والدین به یکدیگر و به فرزندان خود اعتماد ندارند، چگونه می‌توان انتظار داشت که افراد جامعه به یکدیگر اعتماد داشته باشند. اگر از دختران جامعه یک گزارش تهیه شود که تاکنون چند بار به‌عنوان از دواج از دیگران دروغ شنیده‌اند قطعاً آمار بالایی را نشان می‌دهد. این وضعیت در محیط کار و شغل افراد جامعه نیز وجود دارد. هنگامی که کارفرما بدون هیچ دلیلی کارگر خود را اخراج می‌کند، فرد اخراج شده دچار سرگشتگی و بی‌اعتمادی به خود و جامعه می‌شود.

◀ **کاهش امید به آینده به چه میزان به شرایط اقتصادی ارتباط دارد؟**

پایه و اساس بسیاری از مسائل اجتماعی را باید در اقتصاد جست‌وجو کرد. با این‌وجود نمی‌توان مدعی شد که اقتصاد تنها عامل به وجود آورنده امید به آینده است. بدون شک عوامل دیگر نیز در این زمینه تأثیر گذار است. هرچه نشاط اجتماعی بیشتر باشد امید به زندگی نیز افزایش پیدا می‌کند. واقعیت این است که در شرایط کنونی اغلب کارگران در وضعیت نامناسب اقتصادی زندگی می‌کنند و بسیاری از مغازه‌داران بار کود مشتری مواجه هستند. از سوی دیگر بیکاری در جامعه در حال افزایش است. وضعیت به شکلی شده که شرکت‌های خصوصی یا به حالت نیمه تعطیل درآمده‌اند یا اینکه مجبور شده‌اند کارکنان خود را تعدیل کنند. شرایط اقتصادی مردم تأثیر مستقیمی در تحولات اجتماعی یک جامعه خواهد داشت. این مسأله تنها مختص به ایران نیست و بلکه در همه کشورهای جهان وجود دارد.

◀ **چگونه می‌توان در چنین شرایطی تغییر ایجاد کرد و امید به آینده را**

افزایش داد؟

درست یا نادرست اجرا کردن قانون در جامعه در زمینه امید به آینده تأثیر گذار است. اگر قوانین جامعه به شکلی باشد که به‌صورت صحیح و با احترام به شهروندان اجرا شود نتیجه مثبتی به همراه خواهد داشت و اگر برخلاف این رویکرد باشد، نتیجه عکس به همراه دارد. بر اساس تحقیقات تنها ۱۰ تا ۱۵ درصد از مردم جوامع مختلف به‌واقع دارای مشکلات روانی هستند و بقیه به دلیل مشکلات زندگی دچار مشکلات روحی و روانی می‌شوند. نکته دیگر اینکه نباید همه مشکلات کشور را سیاسی کرد و یا رنگ و بوی سیاسی به آن داد. هیچ فرزند ی وقتی متولد می‌شود معتاد، درزه و قاتل نیست. ریشه این مشکلات در محیط خانواده و فشارهایی است که به پدر و مادرها در خانواده وارد می‌شود. باید بینیم خانواده و جامعه با یک فرد چه برخوردی کرده که در زد شده است. هنگامی که پدر و مادر فرصت رسیدگی به مشکلات فرزندانشان را به دلیل مشکلات زیاد پیدا نمی‌کنند چه انتظاری می‌توان داشت که تربیت فرزند دچار مشکل نشود. فشارهای روانی زیادی روی شهروندان است که به آنها پاسخ مناسب داده نشده و همچنان لاینحل مانده و فرد آن را با خود حمل می‌کند. انسان‌ها با پول کم هم می‌توانند خوشبخت زندگی کنند.

این در حالی است که بسیاری از مردم برای به دست آوردن همین پول کم هم دچار مشکلاتی هستند. هنگامی که فرد هنوز نمی‌داند آیا فردانیز به کار خود ادامه خواهد داد و یا اینکه وی را رکنتر خواهند گذاشت دچار مشکلات روانی خواهد شد. اغلب دعوای و نزاع‌هایی که بین کارمندان در محل کار صورت می‌گیرد ریشه در محیط منزل دارد که زن و شوهر بر سر مسائل مختلف زندگی با همدیگر اختلاف دارند. مغز انسان ظرفیت محدودی برای تحمل مشکلات و فشارهای روانی

دارد و از یک میزان معین که عبور کرد، به شکل‌های مختلف واکنش نشان می‌دهد. مشکلات مردم در کوچو و خیابان با همدیگر نیست، بلکه مشکل فرد با خود فرد است که در محیط منزل ایجاد شده است. جامعه‌ای دارای آرامش است که همه چیز در سر جای خود قرار داشته باشد و حساب‌و‌کتاب داشته باشد.

درد و از یک میزان معین که عبور کرد، به شکل‌های مختلف واکنش نشان می‌دهد. مشکلات مردم در کوچو و خیابان با همدیگر نیست، بلکه مشکل فرد با خود فرد است که در محیط منزل ایجاد شده است. جامعه‌ای دارای آرامش است که همه چیز در سر جای خود قرار داشته باشد و حساب‌و‌کتاب داشته باشد.

جدی در مسیر خود مواجه می‌شود به این نتیجه می‌رسند که عمل کردن به وعده‌ها کار دشوار و سختی است در فضای انتخاباتی وعده‌های مهمی درباره بهبود وضعیت جامعه داده می‌شود. در شرایط کنونی جوانان با مشکل بیکاری مواجه هستند و در رسیدن به مطالبات اقتصادی خود با موانعی مواجه هستند. این وضعیت درباره زنان جامعه نیز وجود دارد و در زمینه مشکلاتی از نظر اقتصادی، شغلی مواجه هستند. به‌ر زمینه عدالت اجتماعی نیز وضعیت نسبت به گذشته مناسب نیست که از سوی شبکه‌های اجتماعی خارج پایه در اختیار آنها قرار گرفته است به خود می‌گیرد. اعتماد اجتماعی یک‌روزه از بین نرفته که یک‌روزه به دست بیاید.

جنگ سایبری بودیم، ادامه داد: هدف حمله به زیرساخت‌ها تولید نارضایتی مردمی است.

جنوبی/ نورت دوم (North Dome) سهیم هستند که دو سوم آن به قطر تعلق دارد. قطر به اتکای وجود این میدان گاز طبیعی سال‌ها اقتصاد خود را به جلو رانده است و به این تلاش خود در شرایط کنونی ادامه می‌دهد. بنابراین باید تأکید کرد که عمان و قطر به شکل فزاینده‌ای نقش تعیین‌کننده‌ای را در روابط خاورمیانه و غرب ایفا می‌کنند. این نقش اکنون مؤثر تر شده است. همچنین باید گفت اکنون فشار تنش‌زدایی در منطقه به ویژه در روابط بین عربستان سعودی، امارات و ایران ایجاد شده است. ایران موضع قاطعانه‌تری را در قبال دیگر کشورها اتخاذ کرده است. همین شرایط برای ترکیه نیز وجود دارد که به نظر می‌رسد بیشتر از قبل آماده مذاکره است. این مجموعه عوامل می‌تواند مرحله جدیدی در مذاکرات برجام باشد.

فرارو

آرمان ملی از نگاه اندیشکده اروپایی روایت می‌کند:

سفر رئیسی به عمان

کانون توجه اروپایی‌ها

همزمان با سفر مهم رئیس‌جمهوری اسلامی ایران به عمان، یک اندیشکده اروپایی این سفر را با توجه به نقش تعیین‌کننده عمان و قطر در روابط میان خاورمیانه و غرب، به‌ویژه برای کمک به روند مذاکرات مرتبط با توافق هسته‌ای ایران در وین، سازنده توصیف کرد. آیتا... سید ابراهیم رئیسی صبح دیروز در پنجمین سفر خود به عنوان رئیس‌جمهوری اسلامی ایران، وارد مسقط پایتخت عمان شد. تازنمای اندیشکده «دیپلماتیک آفرز» مستقر در ژنو درباره اهمیت این سفر نوشت: هیثم بن طارق آل سعید، سلطان عمان، رئیس‌جمهوری ایران را برای مذاکره به کشورش دعوت کرده است. در دیدار رئیسی و سلطان عمان در مسقط پایتخت این کشور، درباره روابط اقتصادی، سیاسی و فرهنگی دو جانبه گفت‌وگو می‌شود. هفته گذشته هیاتی متشکل از ۵۰ نفر از تجار و فعالان اقتصادی ایران از عمان دیدار کردند و تاره را برای گسترش روابط تجاری بین دو کشور هموار کنند. در واقع، انتظار می‌رود رئیس‌جمهوری ایران به غیر از دیدار با سلطان عمان مجموعه‌ای از توافقات همکاری را امضا کرده و با ایرانیان مقیم عمان و تجار عمانی در این کشور عربی گفت‌وگو کند. این پنجمین سفر رئیس‌جمهوری ایران از زمان روی کار آمدن در اگوست ۲۰۲۱، و این دیدار بخشی از سیاست جدید دولت ایران برای گسترش روابط نزدیک با همسایگان این کشور و ارتقای همکاری‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است. دعوت سلطان عمان همچنین در خدمت حفظ نقش مهم این کشور به عنوان یک پل ارتباطی و میانجی‌گری فعال است. این در حالی است که دیگر سلاطین سنی در منطقه محتاطانه در حال گشایش روابطشان با جمهوری اسلامی هستند. ایفای چنین نقشی برای عمانی‌ها بخشی از ابعاد راهبرد جهانی خود این کشور است که همواره به‌ویژه از سوی آمریکا به رسمیت شناخته شده است. عمان به‌ویژه نقش بسیار مهمی را ضحعه انرژی خاورمیانه بازی می‌کند و همیشه نقش میانجی را بین جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده ایالات متحده بازی می‌کند و همیشه نقش میانجی آمریکا داشته است. این کشور که پایتخت آن مسقط است نقش مهمی در مساله برنامته جامع اقدام مشترک (برجام) ایفا کرده است. توافق هسته‌ای ایران در دولت دونالد ترامپ رئیس‌جمهوری پیشین آمریکا در سال ۲۰۱۸ متوقف شد و این در حالیکت که دولت جدید آمریکا تلاش می‌کند این سیاست را بدون اینکه بیش از حد از مسیر خارج شود تغییر دهد. به همین دلیل، عمان می‌تواند کشوری ارزشمند برای بازگشت به میز مذاکرات باشد.

یک مرحله جدیدی در مذاکرات برجام

یکی دیگر از کشورهای که از دیدگاه آمریکا در جایگاه بسیار مهمی قرار دارد قطر است. توجه آمریکا به قطر به‌ویژه در مساله ایران به دلایل مختلفی است. وزارت خارجه آمریکا چند روز پیش، یادداشت کوتاهی را درباره تماس تلفنی بین آنتونی بلینکن وزیر خارجه آمریکا و محمد بن عبدالرحمن آل ثانی همتای قطری او منتشر کرد. وزیر خارجه آمریکا در این تماس عمیق‌ترین پیام‌های تسلیت خود را به دلیل کشته شدن غم‌انگیز شیرین ابوعاقله شهروند فلسطینی- آمریکایی ابراز و درباره همکاری قوی و رو به رشد آمریکا با قطر بحث و گفت‌وگو کرد. بلینکن همچنین بر نقش سازنده کشور شیخ نشین قطر در تلاش برای مسائل مربوط به ایران تأکید کرد. قطر از نظر تاریخی با آمریکا رابطه دوستانه و نقش یک نقطه اتصال راهبردی را در بستر خاورمیانه ایفا می‌کند: در حقیقت تنها کشوری است که میزان مرکز منطقه‌ای پنتاگون است. برای آمریکا مهم است که دوچه تصمیم‌گرفته سه موقعیت حساس را در سیاست خارجه و اولویت‌های دیپلماتیک خود قرار دهد. نخست‌بحران اوکراین و نقش فعال این کشور در درگیری‌های مسلحانه است. دوم از سوی دیگر تماس‌های مستمر این کشور با طالبان است و سوم مذاکره با ایران. تمیم بن حامد آل ثانی امیر قطر هفته گذشته با رئیس‌جمهوری ایران دیدار کرد. هدف از این دیدار یافتن فضای برای دستیابی به درکی مشترک درباره از سرگیری بین دوچه و تهران که ایران در این زمینه روابط بهتری با قطر نسبت به هر کشور دیگری در منطقه خلیج فارس دارد، در رابطه با مساله انرژی است. در حقیقت دو کشور در مهم‌ترین میدان گاز طبیعی جهان یعنی میدان گازی پارس جنوبی/ نورت دوم (North Dome) سهیم هستند که دو سوم آن به قطر تعلق دارد. قطر به اتکای وجود این میدان گاز طبیعی سال‌ها اقتصاد خود را به جلو رانده است و به این تلاش خود در شرایط کنونی ادامه می‌دهد. بنابراین باید تأکید کرد که عمان و قطر به شکل فزاینده‌ای نقش تعیین‌کننده‌ای را در روابط خاورمیانه و غرب ایفا می‌کنند. این نقش اکنون مؤثر تر شده است. همچنین باید گفت اکنون فشار تنش‌زدایی در منطقه به ویژه در روابط بین عربستان سعودی، امارات و ایران ایجاد شده است. ایران موضع قاطعانه‌تری را در قبال دیگر کشورها اتخاذ کرده است. همین شرایط برای ترکیه نیز وجود دارد که به نظر می‌رسد بیشتر از قبل آماده مذاکره است. این مجموعه عوامل می‌تواند مرحله جدیدی در مذاکرات برجام باشد.